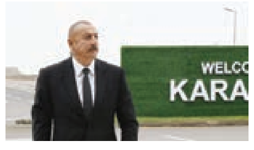
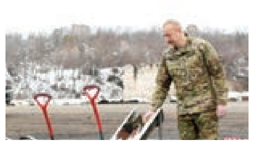

MÜƏLLİFİ İLHAM ƏLİYEVDİR

Yaşam şansı

İcbari tibbi sığorta vasitəsilə həyata keçirilən orqan transplantasiyası əməliyyatı ilə vətəndaşlarımız yenidən həyata qaytarılıb

"Qurban olum sənə", "ömrüm sənə fəda", "Allah mənim ömrümdən kəsib sənin ömrünə calasın"...
Gündəlik yaşamımızda əzizlərimizə, doğmalarımıza onları özümüzdən də çox sevdiyimizi bildirmək üçün tez-tez işlətdiyimiz ifadələrdir bunlar... O da inkarolunmaz faktdır ki, bu dünyada insan üçün ən şirin şey canı, ən əvəzolunmaz nemət isə sağlığıdır. Amma həyatda elə məqamlar olur ki, könüllü şəkildə Tanrının bəxş etdiyi candan da, sağlıqdan da ata, ana, övlad, bacı, qardaş... naminə vaz keçməyə razı olur, onlara yeni həyat vermək üçün bir an belə tərəddüd etmirsən...
Və görünür elə insanın Yer üzündə yaşadığı ən müstəsna, İlahi məqam da elə budur...

Vasif Babayev:
- Övladım icbari tibbi sığorta sayəsində qısa müddətdə əməliyyat olundu və sağlığına qovuşdu. Heç zaman buna öz imkanımız çatmazdı. Sağ olsun dövlət başçımız İlham Əliyev. Yaratdığı bu imkan nəticəsində oğlum sağlığına qovuşdu.

Zülmətə doğan günəş

"Çox çarəsiz idim. Düz 7 il idi ki, oğlum Hümbət böyrək çatışmazlığından əziyyət çəkir, gözümün qabağında gündən-günə əriyirdi, ona təcili böyrək köçürülməliydi. Ancaq əməliyyata maddi imkanımız çatmadığı üçün əlimiz hər yerdən üzülmüşdü, çar-naçar qalmışdıq. Balamın tuş gəldiyi dərdə, gənc yaşında həyatının puç olmasına dözə bilmirdim. Ağlamaqdan, Allaha dua etməkdən başqa heç nəyə gücüm çatmırdı... Keçən ilin avqustunda öyrənəndə ki, bu əməliyyatı dövlət hesabına pulsuz etdirmək mümkün olacaq, sevincdən az qaldı ürəyim dayana...

Qardaşı da, bacısı da Hümbətə öz böyrəyini vermək istəyirdi, amma razı olmadım. Dedim ki, onlar da yarımcan olmasın, mən bu həyatda azdan-çoxdan yaşamışam, qoy balama özüm can olum. Əgər bu mənim sağlığım üçün risk olsaydı, yenə də gözümü qırpmadan bu qərarı verər, həyatım bahasına da olsa balamı yaşadardım..."

" - İllərlə dializ aldım, çox əziyyət çəkdim. Sümüklərim belə o qədər həssaslaşmışdı ki, bir dəfə yüngül yıxılmaqla qolum, qıçlarım, burnum, çənəm sınmışdı, iki il yataqda qalmışdım. Həkimlər orqan transplantasiyasının mənim üçün yeganə çarə olduğunu deyirdilər, lakin maddi imkanımız olmadığından düşünürdüm ki, heç zaman əməliyyat oluna bilməyəcəm. Buna görə də hər gün həyatda qalmaq ümidim azalırdı. Belə çarəsiz bir anımda dövlətimiz imdadıma yetişdi, icbari tibbi sığorta vasitəsilə, anamın donorluğu ilə mən ikinci dəfə həyata gəldim (ağlayır)... "

2023-cü ilin dekabrında icbari tibbi sığorta vasitəsilə uğurlu orqan transplantasiyası əməliyyatı keçirən 28 yaşlı Hümbət Mustafayev və donoru 60 yaşlı Mehparə Mustafayeva (anası) ilə bu ilin yanvarında Mərkəzi Gömrük Hospitalına növbəti həkim müayinəsinə gəldikləri zaman tanış olduq. İndi üzlərindən sevinc təbəssümü əskik olmayan, xoşbəxtlik yağan ana-balanın əməliyyata qədərki zamanda necə əzab-əziyyətli, çarəsiz günlər keçirdiklərini elə hospitalın cərrahiyyə və orqan transplantasiyası şöbəsinin rəisi Mircəlal Kazımının otağında həmsöhbət olduğumuz zaman öyrəndik.

Mehparə Mustafayeva: - Əlimiz hər yerdən üzüldüyü anda qəfildən xəbər aldıq ki, artıq böyrək köçürmə əməliyyatını da dövlət hesabına etdirmək mümkündür. Bu xəbər bizi illərdir ailəlikcə düşdüyümüz zülmət quyusundan çıxardı, sanki üzərimizə gün doğdu... Bu xoşbəxtliyi bizə yaşatdığına görə şəxsən Prezident İlham Əliyevə ömür boyu minnətdar olacağam. O, oğlumu mənə yenidən qaytardı... Allah bir daha heç kəsi övladı ilə sınağa çəkməsin...

Hümbət Mustafayev: - İndi sağlığım qaydasındadır. Göydə Allahın, yerdə isə dövlətimizin, həkimlərimizin, anamın sayəsində yenidən həyata qayıtdım. Özümün, ailəmizin adından Prezident İlham Əliyevə minnətdarlıq edirəm ki, bizə, ümumiyyətlə, mənim kimi orqan köçürülməsinə ehtiyacı olan bütün imkansız insanlara belə şərait yaradıb. İcbari tibbi sığorta sayəsində, pul ödəmədən bu cür bahalı əməliyyatdan keçərək öz sağlamlığımıza qovuşuruq.

Mircəlal Kazımi:
- Orqan transplantasiyası əməliyyatlarının da icbari tibbi sığortanın Xidmətlər Zərfinə daxil olması ciddi sıçrayışdı. Bu, orqan transplantasiyası əməliyyatlarının respublikanın rayonlarında da icra oluna bilmə halına gəlməsinə mühüm şərait yaradır. İnşallah, düşünürəm ki, gələcəkdə orqan transplantasiyası Azərbaycanda hər gün icra olunacaq əməliyyat sırasına gələcək.

"Bu, insanın yenidən həyata qayıdışıdır"

Burada tanış olduğumuz daha bir sevincli ailə isə Biləsuvar rayonunun Çaykənd kəndindən olan Babayevlərdir. Atası, anası, bacısı keçən il icbari tibbi sığorta vasitəsilə qaraciyər köçürülən 12 yaşlı Yusifi həkim müayinəsinə gətiriblər. Qohum evliliyinə görə (xalaqızı-xalaoğlu) Yusif doğulandan qaraciyərində böyümə başlayıb. Ailəsi onu xeyli müddət müalicə etdirsə də, amma 11 yaşında öyrənir ki, artıq o sirrozdur və təcili əməliyyat olunaraq donor köçürülməlidir.

Zümrüd Babayeva (ana, donor): - Əməliyyatın pulsuz, icbari tibbi sığorta vasitəsilə olması sanki bizim üçün Allahın möcüzəsi oldu. Yoxsa belə bahalı əməliyyatı etdirməyə heç vaxt imkanımız çatmazdı. O zaman isə kim bilir necə olacaqdı...

Övladının sağlığı ilə bağlı yaşadığı çətin anları yenidən yada salması, onun əməliyyat olunaraq sağlığına qovuşmasının gətirdiyi sevinc hissləri ilə göz yaşlarına boğulan Zümrüd xanım Yusifə donor olmaq üçün bir an belə tərəddüd yaşamadığını deyir: "Yusifsiz bu dünyada yaşaya bilməzdim. Əməliyyata gedəndə də öz həyatım üçün qətiyyən narahat deyildim. Bilirdim ki, mənim üçün nəticəsi hər nə olursa olsun, Yusifə yenidən həyat verəcəm. Bu, insanın yenidən həyata qayıdışıdır və yaşadığım hissləri sözlərlə təsvir edə bilmirəm. Təkcə onu deyim ki, indi Yusifi deyən-gülən, oynayan görəndə elə bilirəm ki, mən də dünyaya təzədən gəlmişəm..."

Yusifin bacısı 8 yaşlı Fatimə isə söyləyir ki, qardaşı sağaldığına görə çox sevinir, çünki artıq onunla oynaya biləcək.

Vasif Babayev (ata) - Övladım icbari tibbi sığorta sayəsində qısa müddətdə əməliyyat olundu və sağlığına qovuşdu. Heç zaman buna öz imkanımız çatmazdı. Sağ olsun dövlət başçımız İlham Əliyev. Yaratdığı bu imkan nəticəsində oğlum sağlığına qovuşdu.

Yusif Babayev: - İndi özümü çox yaxşı hiss edirəm. Daha bacımla, dostlarımla doyunca oynaya biləcəm. Tezliklə darıxdığım məktəbimdə təhsilimi davam etdirəcəm. Dərslərimi yaxşı oxuyuram, böyüyəndə polis olacağam...

Xidmətlər zərfinə həyati əhəmiyyətli əlavələr

Prezident İlham Əliyevin birbaşa təşəbbüsü sayəsində Azərbaycanda bütün sahələrdə olduğu kimi, səhiyyə sahəsində də böyük islahatlar həyata keçirilib, mühüm işlər görülüb. Azərbaycanda əhalinin tibbi xidmətlərə əlçatanlığının artırılması, keyfiyyətli tibbi xidmətlərin həyata keçirilməsinin stimullaşdırılması, səhiyyə sahəsində dayanıqlı maliyyə mənbələrinin formalaşdırılması istiqamətində gerçəkləşdirilən ən mühüm tədbirlərdən biri isə ölkədə icbari tibbi sığortanın (İTS) tətbiq edilməsidir. 2016-cı ildən pilot layihə kimi tətbiqinə başlanılan İTS 2021-ci ildən etibarən bütün ölkədə tətbiq edilir. Pilot layihə dövründə Xidmətlər Zərfinə 1829 xidmət daxil idisə, hazırda bu say 3315-ə qədər artırılıb. Yeni xidmətlər sırasına ilk dəfə olaraq vətər, əzələ köçürülməsi, sümük iliyi, böyrək və qaraciyər transplantasiyası əməliyyatları əlavə olunub. Artıq ötən ilin avqustundan etibarən icbari tibbi sığorta vasitəsilə orqan transplantasiyası da həyata keçirilməyə başlanılıb. 2023-cü ilin avqust-dekabr ayları ərzində icbari tibbi sığorta ilə 37 böyrək, qaraciyər və sümük iliyi əməliyyatı icra olunub. Onlardan 4-ü uşaqlar (18 yaşdan aşağı) üzərində aparılıb.

Brilliant Mahmudova:
- Xəstəlik qaraciyərimi məhv etmişdi. Həkimim dedi ki, vəziyyət getdikcə pisləşir, orqan dəyişdirilməlidir. Amma bunu etdirməyə maddi imkanımız yox idi. Dövlətimizə minnətdaram ki, bu imkanı bizə yaratdı və mənə bacımın qaraciyəri köçürüldü. Yenidən həyata qayıtdım.

Azərbaycanda ilk böyrək transplantasiyası əməliyyatı 1971-ci ildə akademik Mirməmməd Cavadzadə tərəfindən icra olunub. Həmin illərdə M.Cavadzadə tək canlıdan deyil, meyitdən alınmış böyrəkdən istifadə edərək transplantasiya həyata keçirib. Lakin müəyyən səbəblərə görə o dövrdə orqan transplantasiyası əməliyyatları tamamilə dayandırılır, ta ki 2000-ci ilin əvvəllərinə qədər. Həmin tarixdə professor Kamal Abdullayevin rəhbərliyi ilə xarici mütəxəssislərin vasitəsilə ölkəmizdə bir neçə böyrək transplantasiyası icra olunur. Ancaq əməliyyatda aparıcı qüvvənin yerli mütəxəssislərdən, kadrlardan olmaması üzündən bu dəfə də ölkəmizdə orqan transplantasiyası əməliyyatı dayanır. 2008-ci il dekabrın 12-də isə tək Azərbaycanda deyil, eyni zamanda Cənubi

Qafqazda və yaxın orta Asiyada ilk dəfə olaraq canlıdan canlıya qaraciyər transplantasiyası əməliyyatı icra olunur. Həmin tarixdən etibarən həm Azərbaycanda qaraciyər transplantasiyasının tarixi, həm də orqan transplantasiyasının intibah dövrü başlayır.

Qanuni baza

Orqan transplantasiyası əməliyyatının icra edilməsi üçün qanuni baza 1999-cu ildə Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən imzalanmış "İnsan orqan və toxumalarının transplantasiyası haqqında" qanun olub. Prezident İlham Əliyevin imzası ilə 2022-ci ildə "İnsan orqanlarının donorluğu və transplantasiyası haqqında" yeni qanunun qüvvəyə minməsi isə bu sahə ilə bağlı bir çox məsələlərin həllinə münbit şərait yaradıb. Bu qanunda, əvvəldən var olan canlı orqan transplantasiyasının inkişafına daha da şərait yaratmaq, eyni zamanda meyit orqanlarından, yəni beyin ölümü həyata keçmiş insanlardan transplantasiya işinin başlanması öz əksini tapıb.

Sözügedən qanunun əsas məqamlarından biri də qohum olmayan, yaxud uzaq qohumların da orqan donorluğuna cəlb oluna bilməsinə və donor kimi iştirakına şərait yaratmasıdır ki, bu da donorluq üçün xəstələrin məhdud yaxın qohumlarına məcbur olmamasına gətirib çıxarıb. Bu sayədə daha çox xəstənin əməliyyat oluna bilməsinə şərait yaranıb.

Eyni zamanda ölkəmizdə orqan transplantasiyası işinin mərkəzləşdirilmiş şəkildə tənzimlənərək həyata keçirilməsi üçün Nazirlər Kabinetinin Qərarına əsasən, Səhiyyə Nazirliyinin nəzdində "Orqan Donorluğu və Transplantasiyası üzrə Koordinasiya Mərkəzi" yaradılaraq fəaliyyətə başlaması da bu sahədə mühüm irəliləyişdir.

Orqan transplantasiyası işində ciddi sıçrayış

Tibb üzrə fəlsəfə doktoru Mircəlal Kazımının sözlərinə görə, orqan transplantasiyasında bir neçə təkanverici amil var. Bunlardan biri orqan transplantasiyasını icra edəcək tibb personalının, tək həkim yox, həm də kiçik və orta tibb heyətinin olmasının vacibliyidir. İkinci tibb müəssisəsinin orqan transplantasiyasının icrasını təmin edə bilməsi, həmçinin xəstələrin donorlarının, istər canlı, istər meyit orqanı olmasıdır ki, əməliyyat icra oluna bilsin:

- Amma mənim üçün bu məsələdə ilk sırada maddi təchizat gəlir. 15 il ərzində peşəkar olaraq bu işlə məşğul olan bir insan kimi maddi problemlərin daha çox ön planda olduğunu gördüm. Məsələn, 2023-cü ilin təqribən avqust ayına qədər xəstələrimizin 80 faizi ödənişli əməliyyat olunurdular.

Hümbət Mustafayev:
- İndi sağlığım qaydasındadır. Prezident İlham Əliyevə minnətdarlıq edirəm ki, bizə, ümumiyyətlə, mənim kimi orqan köçürülməsinə ehtiyacı olan bütün imkansız insanlara belə şərait yaradıb. İcbari tibbi sığorta sayəsində, pul ödəmədən bu cür bahalı əməliyyatdan keçərək öz sağlamlığımıza qovuşuruq.

Yerdə qalan 20 faizi müəyyən xeyriyyə cəmiyyətlərinin (onların içərisində Heydər Əliyev Fondu başda durur) yardımı ilə və bəzi şəxslərin ianələri nəticəsində əməliyyat olunurdular. Buna görə də əməliyyat etdiyimiz xəstələrin sayı o qədər də çox deyildi. Məsələn, qaraciyər və ya böyrək çatışmazlığına görə mənə müraciət edən xəstələrin təqribən 30-40 faizi əməliyyat oluna bilirdi. Yerdə qalan 60 faiz maddiyyat ucbatından əməliyyat oluna bilmirdilər.

Həkim məlumat verir ki, ötən ilin avqustundan etibarən orqan transplantasiyası əməliyyatlarının da icbari tibbi sığortanın Xidmətlər Zərfinə daxil olması sayəsində xəstələrin əməliyyat olunub sağlamlıqlarına qovuşma faizində ciddi artım müşahidə ediblər. Bu həqiqi mənada orqan transplantasiyası işində ciddi sıçrayışdı. Bu tək xəstələrin əməliyyat oluna bilməsi deyil, ölkədə orqan transplantasiyasının, onun elmi tərəfinin inkişafına, təcrübənin artmasına və gələcəkdə orqan transplantasiyası əməliyyatlarının respublikanın rayonlarında da icra oluna bilmə halına gəlməsinə mühüm şərait yaradır. İnşallah, düşünürəm ki, gələcəkdə orqan transplantasiyası Azərbaycanda hər gün icra olunacaq əməliyyat sırasına gələcək.

Yaşatmaq naminə fədakarlıq

Sveta Hüseynova da donorluğu ilə bacısına həyat verən xilaskar insanlardandır. İki övladı olan 25 yaşlı gənc qadın donor olaraq qaraciyər sirrozundan əziyyət çəkən bacısına yaşam şansı qazandırıb.

Şabran rayonundan olan Sveta Hüseynova və bacısı 34 yaşlı Brilliant Mahmudova ilə tanış olanda öyrəndik ki, onlar cəmi bir həftədir ki, orqan transplantasiyası əməliyyatı olmuşdular və hələ palatada saxlanılırlar. Sürətlə sağaldıqlarını deyən bacılarla həmsöhbət olduğumuz zaman onlarla birgə çox duyğulu anlar yaşadıq və həm də sevinclərini bölüşdük…

Sveta Hüseynova - Bacım illərlə gözümüzün qabağında çox əziyyət çəkdi. İcbari tibbi sığorta ilə ona qaraciyər köçürmək mümkün olacağını biləndə sanki dünyanı bizə verdilər. Heç bir tərəddüd etmədən bacımın öz sağlığına qovuşması üçün onun donoru oldum. O yenidən həyata, ailəsinin, iki balasının yanına qayıtdı. Dünyada bunu görməkdən böyük xoşbəxtlik ola bilərmi?!.

Brilliant Mahmudova - 7 ilə yaxın idi ki, "hepatit-b" və "hepatit-d" xəstəliyindən əziyyət çəkirdim. Bu xəstəlik qaraciyərimi məhv etmişdi. Çox müalicələr aldım, amma çarə olmadı. Sonda həkimim dedi ki, vəziyyət getdikcə pisləşir, orqan dəyişdirilməlidir. Amma bunu etdirməyə maddi imkanımız yox idi. Dövlətimizə minnətdaram ki, bu imkanı bizə yaratdı və mənə bacımın qaraciyəri köçürüldü. Yenidən həyata qayıtdım. Bir az ağrılar var, o da keçib gedəcək. Ailəm, övladlarım çox sevinirlər, onlar da mənimlə bərabər bu neçə ildə əziyyət çəkdilər. Bacım öz sağlığı bahasına mənə yaşam şansı verdi, bir ömür boyu ona həyatımı borcluyam...

8 yaşlı Leyla Nuxova isə ötən il dekabrın 22-də əməliyyat olunub və ona atasının böyrəyi köçürülüb. Leylanı həkim yoxlanışına gətirən anası Şəbnəm Səlimova danışır ki, övladının hər iki böyrəyində çatışmazlıq olub. Ötən il üç ay dializə getdikdən sonra həkim Leylanın ailəsinə bildirib ki, icbari tibbi sığorta ilə ona transplantasiya əməliyyatını icra etmək mümkündür: "Mən həyatımda ilk dəfə idi ki, o cür xoşbəxt idim, bilmirdim sevincdən ağlayım, yoxsa gülüm. Prezidentimizin xüsusi diqqəti ilə dövlətimizin yaratdığı bu şərait sayəsində qızım əməliyyat olundu. Daha o heç bir ağrı çəkmədən oynayacaq, hər zaman üzü güləcək... Onun gülüşünü görmək isə mənim üçün bir ömrə bərabərdir..."

Bunlar, gerçək həyat hekayələri, insanların bir-birini yaşatmaq naminə sağlamlıqları bahasına etdikləri fədakarlıqların misilsiz örnəkləridir.

Orqan transplantasiyası elə bir əməliyyatdır ki, onu həyata keçirmək üçün təkcə peşəkar tibbi heyət, müasir tibbi avadanlıqlar, hər cür şəraiti olan tibb müəssisələri, kifayət qədər maliyyə imkanlarına malik olmaq yetmir. Bu əməliyyatı gerçəkləşdirmək üçün ən əsası böyrəyinin birini, ciyərinin parasını, sümük iliyini insanlara verməyə razı olan, gözünü qırpmadan onlara yaşam qazandırmaq üçün donor olmağa könül verən xeyirxah, sözün əsl mənasında, böyük ürəyə sahib insanlar lazımdır...

Elə bu yazıda sizləri tanış etdiyimiz fədakar donorlar kimi...

Şəbnəm Səlimova:
- Həyatımda ilk dəfə idi ki, o cür xoşbəxt idim, bilmirdim sevincdən ağlayım, yoxsa gülüm. Prezidentimizin xüsusi diqqəti ilə dövlətimizin yaratdığı bu şərait sayəsində qızım əməliyyat olundu. Daha o heç bir ağrı çəkmədən oynayacaq, hər zaman üzü güləcək... Onun gülüşünü görmək isə mənim üçün bir ömrə bərabərdir...

Yasəmən MUSAYEVA,
İlham BABAYEV (foto),
"Azərbaycan"